

Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

KMETIJSKO GOZDARSKI ZAVOD
NOVO MESTO

Šmihelska cesta 14
8000 Novo mesto

tel.: (07) 373-05-89, fax: (07) 373-05-90

E-pošta: natalija.pelko@kgzs-zavodnm.si

Splet: www.kmetijskizavod-nm.si

Pridelovanje travniških zelišč na njivah

Navadni rman – *Achillea millefolium* je trajno zelišče, ki spada v družino nebinovk (Asteraceae). Seme dobimo od samoniklih odbranih rastlin. Potrebuje humozna tla, sončne lege, dobro propustna in strukturna tla. V poletju je manj občutljiv na sušo. Če povečujemo njegov delež na travniku, poskušamo s setvijo na obstoječe rastišče ali ga vzgojimo in dosadimo na zeleno mesto. V specializirani pridelavi se na istem mestu prideluje 2 do 4 leta, saj se v nadaljnjih letih površina preveč zapleveli s trajnimi pleveli. Dobro je, da je njiva, na katero ga sejemo, razpleveljena. Dobro raste za pognojenimi okopavinami. Ne gnojimo mu direktno z organskimi gnojili. V primeru setve lahko sejemo v aprilu, v začetku maja in začetku septembra. Seme na tanko prekrijemo z zemljo. Na njivske površine sejemo na medvstno razdaljo 30 do 35 cm in razdaljo v vrsti 20 do 25 cm. Seme kali 3 do 4 tedne, zato je lažje zasnovati nasad preko sadike. Lahko pa ga razmnožimo tudi z delitvijo rastlin, ki jih najdemo na naravnih rastiščih. (V primeru vključenosti v ekološko pridelavo je za dovoljenje je potrebno zaprositi kontrolno organizacijo). Cvetove ali cele rastline sušimo na temperature 40 °C.

Modri glavinec – *Centaurea cyanus L.* Plavica je enoletno prezimno zelišče, ki spada v družino nebinovk (Asteraceae). V pridelovalnem sestoju zraste do višine 100 do 120 cm. Jeseni sejana prezimi kot rozeta in v naslednjem letu tvori cvetove hitreje, kar omogoča hitrejšo pobiranje pridelka. Ustrezajo ji lažja, prepustna tla, na katerih voda ne zastaja. Na težkih tleh, kjer zastaja voda se pogosto pojavijo težave s koreninskimi boleznimi. Na rast negativno vpliva večja količina dušika, ki povzroči preveliko količino zelene mase in slabše cvetenja. Nasad je priporočljivo zasnovati iz sadik, saj so rastline iz semen na začetku rasejo počasi, semenski posevki so pogosto zelo neizenačeni, hitro jih lahko prerasejo konkurenčnejše plevelne vrste. Priporočena gostota je 50 x 50 cm oziroma 400 rastlin/ar.

Tavžentroža – *Centaureum umbelatum Gilib.* Tavžentroža spada med sviščevke in je dveletna rastlina. V prvem letu tvori listno rozeto, v drugem letu zdravilno zel s cvetovi. V naravi je razširjenja na ekstenzivnem travinju. Z gnojenjem zelo hitro izgine iz sestava travne ruše. Ker se v pridelavi pojavlja kar precej težav, jo v sestoji običajno sejejo skupaj s kamilico kot varovalno rastlino, ki ima kratko rastno dobo. Seme tavžentrože pomešamo z mivko in sejemo ročno 2,5 cm globoko, vendar setve ne zasujemo, ker je svetlokalilka na medvrstno razdaljo 0,2 m. Med vrste posejemo kamilico, ki je prav tako svetlokalilka. Junija, ko kamilico pokosimo. Tavžentroža v naslednjem letu požene in v juniju pobiramo stebela s cvetovi.

Šentjanževka – *Hypericum perforatum L.* je večletno oziroma trajno zelišče. Šentjanževka je skromna rastlina, ki prenese nizke zimske temperature. Dobro prenaša tudi sušne razmere. Ne prenaša težkih tal s stoječo vodo. Šentjanževka lahko raste v monokulturi do 10 let. Pomembno je, da je posevek zasnovan na razpleveljeni njivski površini. Razmnožuje se z delitvijo rastlin ali semenom. Pogosteje se razmnožuje s sadikami, ki jih sadimo jeseni ali spomladi na razdaljo 50-70 x 30-40 cm oziroma od 350 do 500 rastlin/ar. Seme sejemo jeseni ali zgodaj poleti. Pobiramo samo cvetoči del rastline do sredine avgusta, ostale rastlinske dele nato porežemo do višine 15 cm. Rastlinske ostanke počistimo s površine na kompost. Priporočamo vsaj 3 do 4 kratno okopavanje. Priporočljivo je dognojevanje s z dobrimi komposti, ob okopavanju.

Ozkolistni tropotec - *Plantago lanceolata L.* je trajno zelišče iz družine tropotčevk. Gojenje ni zahtevno. Tudi glede tal in klime nima posebnih zahtev. Cveti od maja do septembra. Najbolj mu ustrezajo peščeno ilovnata tla, z dovolj humusa in vlage. Rad ima sončne lege. Doseje se lahko marca in aprila tudi na travnike. Dosejano površino po setvi povaljamo. Seme kali do 3 tedne. Nima škodljivcev ali bolezni. Zelišče lahko prvo leto koristimo samo z 1 odkosom, v drugem in nadaljnjih letih se lahko odkosi 4 krat. Odkose opravimo pred pojavom cvetnih stebel.

Timijan – *Thymus serpyllum* ali plazeča materina dušica je iz družine ustnjatic in je divje rastoča rastlina. Je prav tako trajna zelika, kot vrtni timijan, vendar njena stebela ne olesenijo tako močno. Potrebuje sončne lege, ki so obvarovane pred vetrom. Odgovarjajo ji lažja apnena tla, z večjo vsebnostjo humusa, zato se dobro obnese tudi na vrtnih tleh, pridelovana po okopavinah. Dopolnilno jo lahko sejemo v maju in juniju. Seme prekrijemo z zemljo od 1 do 1,5 cm. Ko so rastline visoke 5 cm, jih pokosimo in jih tako prisilimo, da se razrastejo. Zelo moramo biti previdni pri zapleveljanju površin. Primerne gostote so od 700 do 800 rastlin/ar. V prvem letu je odkos majhen, v naslednjih letih od 15 do 30 dt/ha. Po 7 do 8 letih pridelki padejo.

Večletni lučnik – *Verbrascum thapsiforme Schrad.* je dvoletno zelišče iz družine črnobinovk. V drugem letu zraste do 2 metra visoko. Raste na peščenih tleh, na grušču, ob poteh in gozdnih jasad. Občutljiv je na gnojenje z dušikom, zato ga zmerno gnojimo z organskimi gnojili ob okopavanju. Prazne prostore lahko dosejemo. Skrbimo za zadostno razdaljo. Potrebuje sajenje od 50 x 60 cm narazen. Zelo moramo biti pozorni v prvem letu, da se nam nasad ne zapleveli. Rumene cvetove se suši na temperaturi do 35 °C.

Trobentica – *Primula veris Huds.* je večletno zelišče, ki se koristi v tretjem letu rasti. Predvsem se uporablja korenina v času cvetenja rastlin. Korenina se suši na temperaturi 45 do 50 °C. Za čajne mešanice se nabira cvetove od marca do maja. Potrebna je posebna previdnost pri sušenju. V Sloveniji je saditev na njivsko površino maj raziskana in se ne izvaja pogosto. Najprimernejši način je presaditev rastlin iz narave (z dovoljenjem kontrolne organizacije), z razdeljevanjem rastlin iz osnovne površine, manj je znana setev rastlin.

Lakote – *Galium sylvaticum, G. aparine*, druge vrste *Galium* so pri nas divje rastoče rastline, ki jih uvrščamo v hranilo. Družina je zelo raznolika. *G. aparine* je enoletna zelišča, različnih višin od 40 do 150 cm in ima rada humozna, težja tal in je pogosta plevelna vrsta v žitih. *Galium mollugo* in *G. alba* sta večletna rastlina. Razmnožujeta se

tudi z koreniko. Potrebuje humozna in topla tla in ima tudi zdravilne učinkovine. *Galium verum* je bolj razširjena na travnikih. Prenese sušne razmere in je dobra medonosna rastlina. Vrsta *Galium* je v naših naravnih razmerah veliko, so zelo tekmovalne rastline in lahko prevladujejo, zato je potrebno paziti pri naravnem razširjanju, da ne zapelevi celotne površine. S prehrabnega stališča je najbolj zanimiva *G. aparine* t.i. lepljiva lakota. Rastlino uporabimo kot špinačo (preden se razvijejo semena), saj se med kuhanjem njene dlačice omehčajo. Semena vseh lakot se lahko uporabljajo kot kavni nadomestek. Zanimivo je, da tudi kava spada v družino broščnic. Lakotam ne pripisujejo večjih zdravilnih lastnosti.

Potrošnik – *Cichorium intybus L.* je divja cikorija, ki jo v intenzivni pridelavi poznamo kot večletni plevel. Uporablja se lahko za solate in zdravilno zelišče. Od 17. stoletja dalje so jo uporabljali za pridelavo neprave kave in so jo pričeli žlahtniti v smeri povečanega korena. V industrijski pridelavi se prideluje v kolobarju, podobno kot radič. Seje se v mesecu aprilu. Po setvi je priporočljivo valjati površino. V mešanem posevku z zelišči je potrebno biti pozoren, da se preveč ne razširi. Če boste v jeseni pobirali korene, je potrebno odprto površino zaščititi in jo spomladi zasejati z drugimi zelišči najprimerneje z družine nebinovk. Za pridelavo semena je potrebna dvoletna pridelava potrošnika.

Zbrala: Natalija Pelko